

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

RECENZOVANÝ ČASOPIS | PEER-REVIEWED JOURNAL

2017 | Vol. 9 | No. 2 | ISSN 1803-8220

PIKNEROVÁ, Linda; ŠANC, David et al. (2015): *Nové mocnosti globálního Jihu. Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému*. Praha: Dokořán, 264 s. ISBN 978-80-7363-679-1.

RECENZE KRISTÝNY MOTHEJZÍKOVÉ

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

This article is protected by copyright. Copying and use of its content and presenting it as original research without proper citation is plagiarism, which is subject to legal sanctions.

Katedra politologie Institutu politologických studií

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Department of Political Science, Institute of Political Studies

Faculty of Social Sciences, Charles University

PIKNEROVÁ, Linda; ŠANC, David et al. (2015): *Nové mocnosti globálního Jihu. Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému*. Praha: Dokořán, 264 s. ISBN 978-80-7363-679-1.

Předkládaná kniha je kolektivním počinem skupiny autorů pod vedením Lindy Piknerové a Davida Šance. Linda Piknerová působí na Katedře politologie a mezinárodních vztahů Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Zaměřuje se pak zejména na problematiku regionalismu a integračních procesů ve vztahu k mimoevropským oblastem. Její oblastí zájmu jsou také rozvojová studia. Jako odborná asistentka je také spoluautorkou hned několika monografií, z nich můžeme zmínit například *Rozvojová spolupráce východního bloku v době studené války* (2013) či *Africký (mikro)regionalismus: jihoafrická zkušenost* (2013).

Vedoucí Katedry politologie a mezinárodních vztahů v Plzni David Šanc se primárně zaměřuje na témata související s politickou geografii, geopolitikou a regionalismem. Na katedře působí jako odborný asistent, vedle této publikace je také spoluautorem dalších děl, například *Panregiony ve 21. století* (2011), *Commonwealth: politické systémy* (2007) nebo *Pacifická Asie: z politologické perspektivy* (2009).

Ostatní autoři jsou doktorandi na stejném pracovišti, Katedře politologie a mezinárodních vztahů v Plzni, s výjimkou doktora Tomáše Petru. Tomáš Petru je zakladatelem Katedry asijských studií na Metropolitní univerzitě v Praze, v současné době působí jako výzkumný pracovník v Orientálním ústavu Akademie věd ČR.

Autoři si v knize *Nové mocnosti globálního Jihu* jednak kladou za cíl přiblížit českému čtenáři problematiku vzestupu nových mocností, a to zejména proto, že toto téma není v českém prostředí dostatečně reflektováno, respektive se vyskytuje jen v souvislosti s některou konkrétní zemí, jako je například Čína. Právě Čína a další čtyři státy (Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie) pak byly

vybrány jako případové studie, kde se autoři pokouší fenomén osvětlit v praktické rovině.

Nejen na poli mezinárodních vztahů se koncepce a vzestup nových mocností řadí k neaktuálnějším tématům. Fenomén se začal objevovat po skončení studené války, zejména však v posledních několika letech se mezi akademickou obcí i mezi veřejností objevuje mnoho otázek ohledně obecné definice, ale i dalšího vývoje. I proto se autoři této knihy rozhodli vytvořit jakýsi úvod do této problematiky užitečný nejen pro studenty oboru politologie či mezinárodních vztahů, ale srozumitelný i širší veřejnosti.

Je nutné také zmínit, že cílem publikace je snaha o jakési uchopení konceptu nových mocností, nicméně také poukázat na to, že jednotlivé země sdílející řadu společných charakteristik, a proto tedy řazené do skupiny nových mocností, vykazují při bližší analýze celou řadu odlišností. Tyto odlišnosti jsou srovnávány v jednotlivých případových studiích, kde je také ukázáno, kdy a z jakého důvodu se o těchto konkrétních zemích začalo uvažovat jako o nových mocnostech.

Knihu bychom mohli rozdělit přibližně do tří nestejně velkých částí. V té první se autoři věnují geopoliticko-mocenským změnám odehrávajícím se v mezinárodním systému na přelomu 80. a 90. let. Stejně tak je tady zde také vysvětleno klíčové pojmosloví a další fenomény, se kterými jsou nové mocnosti často spojovány (např. jihojižní spolupráce). První kapitola, zpracovaná společně Lindou Piknerovou a Anetou Doljakovou, se konkrétně věnuje emancipaci nových mocností po konci studené války, jejich etablování v nově uspořádaném mezinárodním systému stejně jako společným definičním znakům, kde je klíčový například prudký ekonomický vývoj, demografický potenciál nebo problém s vnitřní stabilitou

(s. 17-19). Také s fenoménem jiho-jihní spolupráce je činnost nových mocností hojně spojována, proto je zde nastíněn původ tohoto konceptu a jeho návaznost na rozvojovou spolupráci. Nové mocnosti, bývalí příjemci rozvojové pomoci se totiž po konci studené války stávají donory v mezinárodním systému. Jejich pomoc však na rozdíl od tradičních donorů není podmiňována plněním politických podmínek, které si stanovovali tradiční donoři (s. 23). Právě tohle je také jeden z klíčových definičních znaků země, která se chce stát novou mocností. V závěru této kapitoly se autorky také oprávněně věnují rozdílům mezi pojmy jako regionální, globální či střední mocnost. Ačkoliv se můžeme setkat se zaměňováním těchto pojmů, má každý trochu odlišný význam. Autorky kapitoly se zde tyto odlišnosti pokoušejí poměrně přehledně nastínit. Jednotlivé případové studie v této knize pak dokazují, že není úplně korektní tyto pojmy zaměňovat.

Druhá kapitola se věnuje nástupu nových mocností v měnícím se mezinárodním prostředí na konci dvacátého století a faktorům, které nástup umožnily. Jak sám autor této kapitoly David Šanc uvádí „*nové podmínky, ve kterých se vyvíjel mezinárodní systém, změnil jeho polaritu, předefinovaly mocenská centra a rovněž umožnily nástup nových mocností*“ (s. 50). Nové mocnosti jsou tu obecně, a také pak v konkrétních případových studiích, srovnávány s mocnostmi tradičními (např. USA). V této kapitole je velmi patrné autorovo zaměření na geopolitiku a politickou geografii, které se objevují i v dalších autorových dílech (viz výše). Teoretické vysvětlení pojmů první kapitoly je nahrazeno popisem současného mezinárodního systému a nových geopolitických podmínek.

Druhá a největší část knihy se zaměřuje na konkrétní případové studie, respektive na země potencionálně disponující titulem nové mocnosti. Třetí kapitola se věnuje první případové studii, a to Číně, jakožto zemi, o které se právě v souvislosti s novými moc-

nostmi nejvíce hovoří. Autorem kapitoly je Lenka Kudláčová, která se oblasti východní Asie velmi intenzivně věnuje. Za cíl si zde klade zmapovat kořeny a příčiny čínského růstu včetně zlomových bodů, které ke vzestupu této země přispěly (s. 51). Jak již bylo zmíněno v úvodu knihy, je hybnou silou pro vznik nových mocností konec bipolární konfrontace. Autorka se snaží vypořádat s tímto faktem a demonstrovat toto tvrzení na aktuální pozici Číny v mezinárodním systému v kontrastu s vnitřním vývojem v této zemi. Vedle globálních ambic se zde autorka snaží nastínit pozici Číny ve svém regionu (čínsko-čínské vztahy, soupeření s Indií či Japonskem aj.). Druhá polovina této kapitoly je pak zaměřena na rozvojové aktivity Číny v rámci jiho-jihní spolupráce, stejně tak jako na specifickou čínskou strategii rozvojové pomoci, tzv. pančaišily (s. 63). Závěrem se autorka pokouší o kritické hodnocení čínského růstu s poukázáním na stinné stránky, které se projevují jak ve vnitřním fungování země, tak v mezinárodním systému. Lenka Kudláčová shrnuje působení Číny jako aspiranta na globální mocenství a svoji kapitolu doplňuje o přehlednou tabulku týkající se čínského rozvojového angažmá.

Další případová studie je věnována Indii. Jiří Zákavský se snaží ve své studii potvrdit předpoklad, že je Indie dominantním státem v regionu jižní Asie, stejně tak jako významným aktérem mezinárodního systému. V úvodu začíná historickým exkurzem, který člení podle prezidentských období a vrcholí na konci dvacátého století. Autor se nám snaží přehledně popsat proměnu zahraničně politického směřování této země s ideologickým přesunem od Východu (spolupráce se SSSR) k Západu (nyní významné spojenectví s USA). Tento posun autor příkládá mimo jiné rostoucímu vlivu sousední Číny. Indie se tak se Spojenými státy snaží udržet mocenskou rovnováhu v regionu, stejně tak se pak, jak zde autor uvádí, zapojuje do mnohých multilaterálních fór a mezinárodních organizací.

Upozorňuje však na to, že stejně jako Čína se i Indie potýká se zásadními vnitřními problémy, které jako jeden z důvodů omezují indické aspirace na globální mocensství. V rámci vystupování v mezinárodním systému pak autor uvádí zejména významnou roli tzv. měkké moci (*soft power*). Podle Jiřího Zákavského můžeme Indii označit za nastupující mocnost, která hraje významnou roli nejen ve svém regionu, ale také na mezinárodní scéně.

Brazílie, kterou v páté kapitole představuje David Šanc, měla cestu ke svému nynějšímu postavení poměrně komplikovanou. Autor tady velmi přehledně nastiňuje politickou situaci této země druhé polovině dvacátého století, která Brazílii dovedla do dnešní pozice. David Šanc zde zdůrazňuje zejména participaci Brazílie v mezinárodních organizacích a čtenáři předkládá tvrzení, že právě podíl na integraci, zejména ve svém regionu, pak také v rámci jiho-jihní spolupráce, je klíčovým bodem, kterým se Brazílie snaží dosáhnout titulu mocnosti. Stejně jako Indie staví, jak tvrdí autor, Brazílie tvoří svoji mezinárodní image důrazem na tzv. *soft power*. Nicméně je zde v závěru kapitoly upozorněno na rostoucí výdaje na obranu země, což by mohlo vést k opuštění této politické strategie (s. 119).

Linda Piknerová se čtenáře v další kapitole snaží seznámit s bouřlivým vnitropolitickým vývojem Jihoafrické republiky a vyvodit vysvětlení, proč i o Jihoafrické republice můžeme dnes hovořit jako o nastupující nové mocnosti. Historický vývoj v první části kapitoly nás seznamuje jak s křehkou a proměnlivou vnitřní politikou země, tak proměnami její pozice a ideologického směřování v rámci regionu i mezinárodního systému. Autorka tu zejména upozorňuje na dvojakost jihoafrické zahraniční politiky, kdy na jedné straně se snaží hrát roli mezinárodně dobrého občana (s. 130), na druhé straně je její zahraniční politika velmi pragmatická a i rozvojová pomoc je zaměřena na vlastní

profit a upevnění pozice regionální mocnosti. Jako příklad zde autorka uvádí podporu režimů, které mají problémy s dodržováním lidských práv. Podle Lindy Piknerové je Jihoafrická republika spíše jakýmsi „*trpaslíkem*“ ohledně globálního mocenského postavení, ve svém regionu, respektive v celé Africe však hraje zásadní roli.

Konečně poslední případová studie věnovaná Indonésii je rozebrána Tomášem Petřem, odborníkem na asijská studia, působícím v současné době v Orientálním ústavu Akademie věd ČR. Kapitola začíná kontroverzním prohlášením „*sbohem, Číno, dobrý den, Indonésie*“ odkazujícím na článek profesora Roubiniho (s. 147). Můžeme říci, že v podobném duchu je vedena celá studie, kdy Indonésie má podle Tomáše Petře v sobě skrytý potenciál a do budoucnosti bychom s ní měli určitě počítat. I Indonésie neměla podle autora jednoduchý nástup do mezinárodního systému na konci dvacátého století. To je poměrně podrobně rozebráno v historickém exkurzu v první části této kapitoly. Tomáš Petř však uvádí, že silnou stránkou byla indonéská předkoloniální minulost, na kterou se snaží v dnešní době navázat. V posledních letech však Indonésie lavírovala mezi sympatií k Číně nebo k západu, zejména prostřednictvím Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) a ještě na počátku jednadvacátého století nebylo její směřování jisté. To značně podkopalo její kredibilitu v mezinárodním systému. Autor zde však poukazuje na skutečnost, že v současné době je Indonésie více než rovnocenným hráčem, vyzdvihuje zde zejména pak roli mediátora či proaktivní diplomacie. Stává se tak jakýmsi významným jazýčkem na vahách v rámci vzestupu Číny v oblasti jihovýchodní Asie.

Poslední částí knihy je závěr shrnující všechny kapitoly a snažící se o kritickou reflexi toho, zda byl stanovený cíl naplněn. I přes poměrně ambiciózní cíl předložit knihu věnující se konceptu obecně i konkrétně v rámci několika případových studií, a to

v přijatelně čtivém rozsahu, si myslím, že se přinejmenším částečně cíl naplnit podařilo. Kniha sice nepodává podrobné představení problému, nicméně limit si autoři uvědomují a upozorňují na něj již v úvodu. Kromě „tradiční trojice“ zemí, přidávají autoři ještě dvě další případové studie (Indonésie a JAR), které bychom do této skupiny zařadit sice mohli, vedle nich je tu však hned několik dalších adeptů, kteří by si zasloužili také své zpracování. Další z vytyčených ambicí knihy bylo přinést do českého prostředí více informací o fenoménu nových mocností, přičemž si myslím, že cíl byl naplněn. Všechny zásadní pojmy jsou zde jasně vysvětleny. Na první pohled může být pro čtenáře překážkou čas-

té používání zkratk, které se velmi často v textu vyskytují.

Co se týče formálního hlediska, zde bych vytknula odkazování, které není umístěno pod čarou na dané stránce, nýbrž až na konci knihy. Text se tak sice stává kompaktnější a na první pohled lépe členitý, nicméně neustálé listování na konec knihy může čtenáře rušit. Na druhé straně je kniha velmi dobře rozdělená do kapitol a jednotlivé kapitoly jsou také většinou přehledně členěny. Kniha *Nové mocnosti globálního Jihu* je psaná velmi srozumitelně a může přinést nové poznatky nejen pro člověka pohybujícího se v této oblasti, ale také pro běžného čtenáře.

Kristýna Mothejzíkova¹

¹ Mgr. Kristýna Mothejzíkova, Katedra politologie a mezinárodních vztahů Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Kontakt: kristynm@students.zcu.cz.